

Minnesanteckningar från konsumentrådets möte den 13 mars 2013

Punkt 1

Mötesordföranden Gabriella Cahlin inledde mötet med att hälsa deltagarna välkomna till konsumentrådets möte. Ordföranden började med att lyfta fram temat för dagens möte med konsumentrådet, vilket var ett fortsatt fokus Landsbygdsfrågor. Jordbruksverket har inlett en process för att landsbygdens utvecklingskraft bättre ska tas tillvara. Ordföranden fortsatte med att informera rådet att antalet ledamöter i Konsumentrådet utökats. Ny ledamot i rådet är Gunnela Ståhle som representerar Vi Konsumenter.

Punkt 2 Landsbygdsfrågor i fokus

Christel Gustafsson, som leder arbetet som landsbygdsstrateg på Jordbruksverket, presenterade Jordbruksverkets arbete med landsbygdsfrågor och i synnerhet det arbete som pågår med att sätta landsbygdsfrågor och landsbygdssäkring i fokus. Detta är både ett internt och ett externt arbete som innebär en dialog och samverkan med myndigheter, organisationer och företag vars syfte är att landsbygdens potential ska synliggöras och bättre tas tillvara. Idag behövs det mer stöd till företagen på landsbygden, inte endast rådgivning. En viktig fråga är hur företagens potential bättre ska tas tillvara och hur en företagare ska utveckla sitt företag. En viktig förutsättning är att det finns en fungerande landsbygd. Enligt Jordbruksverket bor drygt 60 procent av Sveriges befolkning på landsbygden vilket visar att det är en viktig fråga för många. Det finns idag en något stereotyp bild av landsbygden: antingen är det problem/avflyttning eller så är det änglamark. Det är viktigt att skapa en korrekt bild av landsbygden. En trend som har börjat uppstå nu är det som kallas "Rurbanism", vilket kan uttryckas som en önskan att bo i stan men att leva med en ökad medvetenhet om hur ett miljömässigt och hållbart liv kan skapas. Här fyller Jordbruksverket en viktig roll. Det är dock viktigt att poängtera att viljan och kunnandet för att bo på landsbygden inte alltid går ihop. Ett problem som ibland uppstår är att konsumenterna inte alltid har möjlighet att köpa produkter som kommer från en levande landsbygd: priset sätter stopp.

För att se, utveckla och säkra landsbygden vill Jordbruksverket göra följande:

- Lyfta fram att landsbygden levererar! – det kan röra sig om energi, mat, biologisk mångfald, miljönytta osv.
- Bidra till att stärka konkurrenskraft, hållbarhet och helhet
- Landsbygdssäkring – GD-beslut landsbygdssäkras
- Bygga upp och förmedla landsbygdskunskap –
- Utveckla landsbygdskommunikation – se landsbygden och helheten på ett bättre sätt!

Rådet lyfte fram frågan om hur bilden av landsbygden som förlorare har skapats. Vissa organisationer som företräder landsbygden kan ibland fokusera allt för mycket på de problem som finns på landsbygden. Bilden i media kan även den ofta fokusera på de problem som finns på landsbygden. En annan fråga som ställde var om inte landsbygden kopplas för hårt till jordbruksfrågan. En svårighet som lyftes fram var att begreppet landsbygd är mycket brett, vilket kan skapa problem.

Punkt 3 CAP-reformen

Camilla Callman, enhetschef för stödkommunikationsenheten, inledde denna punkt med att konstatera att cirka 7 miljarder kronor går till så kallade direktstöd för Sveriges del. En ny politik för direktstöden håller på att tas fram där större fokus kommer att läggas på miljöfrågor samt på en rättvisare fördelning av stöden, både mellan medlemsstaterna och mellan stödmottagarna i medlemsstaterna. Idag består direktstöden framförallt av det så kallade gårdsstödet, vilket bygger på stödrätter. Gårdsstödet innebär alltså att man kan få stöd för den jordbruksmark som brukas i Sverige, dvs. både för åkermark, betesmark och slåtteräng och för varje hektar mark erhåller gårdsstöd måste det finnas en stödrätt. Vidare har varje stödrätt ett bestämt värde och det finns olika värden för olika stödrätter. En viktig förutsättning för att få stöd är att de så kallade tvärvillkoren uppfylls. Tvärvillkor är särskilda regler som måste följas som bland annat handlar om hur djur och mark sköts. Vissa direktstöd är obligatoriska i alla medlemsstater, exempelvis stöd till unga jordbrukare, medan andra stöd är frivilliga, exempelvis produktionsstöd till jordbrukare och stöd till områden med naturliga begränsningar.

Punkt 4 Naturskyddsföreningens arbete med jordbruk och mat

Johanna Sandahl presenterade det arbete som görs i Naturskyddsföreningen inom området jordbruk och mat, vilket är ett viktigt arbetsområde. Inledningsvis konstaterades att Naturskyddsföreningen är en organisation som har funnits i 105 år och har 192 000 medlemmar organiserade i 24 länsförbund och 270 så kallade kretsar. Det finns ett centralt kansli i Stockholm med cirka 80 anställda och ett kansli i Göteborg med cirka 20 anställda.

Naturskyddsföreningen har följande strategier:

1. Kärlek till naturen
2. Konsumentmakt
3. Politisk påverkan

Verksamhetsområden är följande:

- Energi & transporter
- Hav & fiske
- Jordbruk & mat
- Klimat
- Miljögifter
- Skog & naturvård

Området jordbruk & mat fokuserar bland annat på frågor som rör biologisk mångfald, kemikalier, klimatpåverkan och klimatanpassning, växtnäringsfrågor och markanvändning/markkvalitet.

Naturskyddsföreningen konstaterar att jordbruket idag inte är hållbart och att cirka 1 miljard människor i världen hungrar. Detta innebär att det behövs nya förvaltningsprinciper, bland annat avseende följande:

- Livsmedelstrygghet
- Ekosystemansatsen (försiktighet/substitution)

- Polluter pays principle
- Delaktighet
- Handel

Aktuella frågor inom Naturskyddsföreningen är frågor som rör stadsodling, jordbrukets potential som kolsänka och hanteringen av avloppsslam. Under 2013 kommer en ekokampanj att bedrivas som kommer att trycka på en ökad konsumentinformation, utspel i media, en ökad politiska påverkan liksom arrangerandet av en global miljövänlig vecka. En mycket viktig fråga under 2013 kommer att vara att lyfta fram det ekologiska jordbrukets betydelse för vår planet. Ambitionen är att öka andelen ekologiska varor i konsumenternas kundvagnar och visionen är att 100 procent av jordbruksproduktionen i EU blir ekologiskt.

Den fråga som framförallt diskuterades inom rådet var Naturskyddsföreningens vision om 100 procent ekologiskt, vilket bedöms var svårt att uppnå. Detta är enligt Naturskyddsföreningen en viktig vision för det fortsatta arbetet med att öka andelen ekologiska produkter.

Punkt 5 Sverige utan klimatsutsläpp- Färdplan 2050

Karin Hjärpe från Jordbruksverkets klimatenhet, presenterade det pågående arbetet med den så kallade Färdplanen 2050.

Presentationen började med att Karin informerade att Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har tagit fram ett underlag som lyfter fram jordbrukets roll i en färdplan mot ett Sverige utan nettoutsläpp av växthusgaser 2050. Tittar man specifikt på jordbrukssektorns nettoutsläpp av växthusgaser inräknas oftast endast metan- och lustgasavgång från djurhållning och växtodling. I Jordbrukets klimatpåverkan ingår dock även upptag och utsläpp av koldioxid från markanvändning, utsläpp av växthusgaser vid direkt energianvändning samt utsläpp av växthusgaser vid produktion av importerade insatsvaror, vilket är viktigt att beakta.

Karin fortsatte med att redogöra för rapportens referensscenario för jordbruket vilket baseras på antagandet att den svenska jordbruksproduktionen 2050 ska vara densamma som idag. Man antar att produktiviteten och effektiviteten kommer att öka vilket innebär att utsläppen av växthusgaser minskar jämfört med 2010.

Då man beräknat de uppskattade utsläppen av metan och lustgas från jordbruket 2050 uppgår dessa till 7,23 Mton CO₂-ekvivalenter men det finns stora osäkerheter i dessa siffror, bland annat hur mycket och vad som kommer att produceras år 2050. Metan- och lustgasutsläppen beräknas uppgå till 5,68 Mton CO₂-ekvivalenter 2050 men om Sverige behåller sin andel av världsmarknaden, och världskonsumtionen ökar, beräknas utsläppen 2050 uppgå till 8,80 Mton CO₂-ekvivalenter. Det råder även en osäkerhet när det gäller använda emissionsfaktorer.

Viktiga åtgärder för att minska Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser åtgärder, som lantbrukarna själva kan vidta, bedöms kunna minska jordbrukets utsläpp till 2050 med nära 20 procent. Exempel på detta är att ersätta fossila bränslen med bioenergi som producerats inom jordbruket. Förändringar av vad och hur mycket det svenska jordbruket producerar kan leda till stora förändringar av utsläppen. Även förändrade matvanor kan leda till minskade växthusgasutsläpp, eftersom olika livsmedel har mycket olika klimatpåverkan.

De totala utsläppen av växthusgaser från svenskt jordbruk (summan av: metan- och lustgasutsläpp från djurhållning och växtodling, energianvändning, utsläpp av koldioxid från markanvändning samt utsläpp av växthusgaser vid produktion av importerade insatsvaror) skattas uppgå till 11,1 Mton CO₂e år 2010, 10,1 år 2020 och 9,5 år 2050.

Rådet konstaterade att man i klimatsammahang oftast pratar om CO₂-utsläpp och CO₂-ekvivalenter, och inte övriga gaser som är väl så viktiga att beakta. Rådet konstaterade vidare att en utmaning är att hitta metoder som minskar konsumtionen.

Punkt 6 Hållbar köttkonsumtion – vad har hänt sen sist?

Erland Karlsson och ordföranden presenterade kort slutsatserna ur Jordbruksverkets rapport om hållbar köttkonsumtion. Även om vissa media från början inte ansåg att rapporten innehöll något nytt ur nyhetssynpunkt, orsakade rapporten ett mycket stort intresse efter det att Dagens Nyheter, samma dag som rapporten släpptes, påstod att Jordbruksverket föreslog en köttskatt. Detta visar att det inte alltid går att förutspå hur reaktionen från media, och inte minst från konsumenterna, blir då en rapport publiceras.

Rapporten tar fram följande slutsatser:

- Vi i västvärlden bör äta mindre kött främst med hänsyn till att köttproduktion är resurskrävande och orsakar höga växthusgasutsläpp.
- Vi bör också välja det kött vi äter med omsorg.
- Svensk köttproduktion ligger generellt sett bra till i flera hållbarhetsperspektiv, exempelvis antibiotikaanvändning och djurvälstånd. Men i såväl Sverige som övriga världen behövs åtgärder för att stimulera producenterna att använda mer hållbara produktionsmetoder.

En viktig slutsats är således att det är viktigt att överväga mer hållbara val av kött. Exempel på hur detta kan göras och som lyfts fram i rapporten är följande:

- I uppfödningen av kycklingar och grisar är det viktigt med låg arealanvändning per kilo kött i kombination med god djurhälsa.
- Nöt- och lammkött från djur som härstammar från mjölkbesättningar och/eller bidrar till att bevara värdefulla naturbetesmarker har fördelar framför annat nötkött.
- För samtliga köttslag gäller att djuren bör vara uppfödda med ett gott djurskydd, låg antibiotikaförbrukning och en bra gödselhantering.

Rapporten lyfter även fram exempel på olika styrmedel som kan påverka valet av kött. Dessa är följande:

- Information och utbildning
- Märkning
- Koldioxidskatt i konsumentled
- Effektivisera och förbättra produktionsmetoderna
- Forskning och utveckling
- Offentlig upphandling

Ett av dessa styrmedel, en koldioxidskatt i konsumentledet, orsakade alltså en stor uppmärksamhet.

Rådet konstaterade att köttkonsumtionen är ett exempel på en paradox som till viss del präglar dagens konsumtion: vi lever längre och är friskare samtidigt som vi äter giftigare mat och belastar miljön mer.

Punkt 7 Fiskefrågor: reformen av marknadsordningen – dagsläget

Camilla Burman och Annelie Rosell från enheten för handel & marknad redogjorde för dagsläget av reformen av marknadsordningen för fisk.

I och med Lissabon-avtalet så har Europaparlamentet fått medbestämmande bl.a. när det gäller reformen av den gemensamma fiskeripolitiken, med andra ord måste både kommissionen, Rådet och Parlamentet vara överens om de nya texterna innan beslut kan fattas. De förslag till ny marknadsordning som ligger på bordet är kommissionens förslag (juli 2011), rådets allmänna inriktning (beslutad av medlemsländerna i juni 2012) och Europaparlamentets lagstiftningsresolution (september 2012).

Kommissionens förslag kom först och det är den som är utgångspunkten för de andra parterna. Förenklat kan man säga att de har dragit bort sådant som de inte tycker om och lagt till saker som de vill ha med. Båda parternas dokument innehåller alltså ändringar jämfört med kommissionens förslag.

Efter förhandlingar i rådsarbetsgrupp har ordförandeskapet utarbetat ett kompromissförslag vilket utgjort utgångspunkt då rådet i juni 2012 röstade igenom en allmän inriktning för reformen. Innan rådet fanns det tre utestående frågor; privat lagring, konsumentinformation och frågor kopplade till utkastförbudet. Minsterrådet enades till slut om att 45 miljoner € avsätts till privat lagring som gradvis ska fasas ut till 2019. Rådet enades även om att kommissionen ska ha möjlighet att föreslå ett miljömärkningssystem och att frivillig konsumentinformation är tillåten, men den får inte strida mot förordningen om livsmedelsinformation eller skymma den obligatoriska informationen. Däremot kunde ingen uppgörelse nås för frågor som är kopplade till utkastförbudet eftersom man måste avvakta förhandlingarna om den gemensamma fiskeripolitiken (grundförordningen).

När det gäller handelsnormerna för fisk, vilka är en mycket viktig konsumentfråga, omfattar handelsnormerna/saluföringsnormerna kriterierna storlek och färskhetskategorier. Dessa måste vara uppfyllda för att produkten ska få vara såljas som livsmedel.

Kommissionen förslag innebär att handelsnormerna endast omfattar storlek i grundakten, men att ytterligare bestämmelser kan fastställas av KOM i tillämpningsförfordningar. Dessa är följande:

- Kvalitet
- storlek/vikt,
- förpackning,
- presentation,
- märkning.

Både Rådet och Europaparlamentets förslag ligger i princip nära kommissionens förslag. När det gäller Rådet finns några utestående frågor gällande kvalitet, storlek/vikt, förpackning, presentation, märkning, särskilt hur tillämpningsföreskrifterna avseende dessa frågor ska beslutas.

Europaparlamentet har föreslagit att kvalitet, storlek, presentation ska finnas med i grundakten liksom att reglerna ska omfatta importerade produkter. Vidare vill Europaparlamentet att hälso- och hygienstandarder ska gälla för importerade produkter.

En viktig fråga ur konsumentsynpunkt är frågan om Konsumentinformation.

Kommissionen föreslår en utbyggd konsumentinformation med både obligatorisk och frivillig information som även ska gälla tång och bearbetade produkter. Dessa krav ska endast gälla detaljhandeln. Förslaget innebär följande:

- Obligatorisk information: handelsbeteckning, produktionsmetod, fångstzon, fångst- eller skördedatum, färsk/tinad
- Frivillig information: t.ex. näringsinnehåll, produktionsteknik, etisk och social information, miljöinformation

Rådet anser att den obligatoriska märkningen ska kompletteras med vetenskapligt namn; att information ska finnas för ingredienser som finns med i slutprodukten om produkten varit fryst; om frysning är en del av produktionsmetoden; om produkten fryses av hälsoskäl. Rådet ville även att kommissionen ska ha möjlighet att föreslå ett miljömärkningssystem för fiskeri- och vattenbruksprodukter, samt utvärdera en lämplig procedur för att lägga fram ett förslag – om så önskas.

Europaparlamentet vill att följande information ska vara frivillig:

- Fångst- eller skördedatum
- Landningshamn

Vidare vill Europaparlamentet att all frivillig märkning måste kunna verifieras.

En viktig fråga för Europaparlamentet är införandet av en miljömärkning på EU-nivå. Europaparlamentet föreslår att Kommissionen senast den 1/1-15 ska föreslå ett miljömärkningssystem för fiskeriprodukter. När det gäller uppgifter om fångst- eller produktionsområde så har Europaparlamentet lite ändrade skrivningar, bl.a. ska det framgå om fisken är fångad i EU-vatten, fartygets flaggstat, vatten för insjöfångad fisk.

Punkt 8

Ordförande tackade ledamöterna för mötet.

Nästa möte är den **11 september 2013**, på Jordbruksverket